

TỔ CHỨC HOẠT ĐỘNG TRẢI NGHIỆM ĐỂ GIÁO DỤC CÔNG DÂN TOÀN CẦU TRONG DẠY HỌC MÔN GIÁO DỤC CÔNG DÂN CẤP TRUNG HỌC CƠ SỞ

Luu Thị Thu Hà

Trường Đại học Sư phạm Hà Nội, Hà Nội, Việt Nam

*Tác giả liên hệ: Luu Thị Thu Hà, e-mail: hahuongthao90@gmail.com

Ngày nhận bài: 28/11/2025. Ngày sửa bài: 17/12/2025. Ngày nhận đăng: 26/1/2026.

Tóm tắt. Bài báo tập trung vào hai mục tiêu chính: (1) phân tích sự cần thiết của việc tổ chức hoạt động trải nghiệm giáo dục công dân toàn cầu cho học sinh trong dạy học môn GDCD cấp trung học cơ sở; (2) đề xuất các nguyên tắc và quy trình tổ chức hoạt động trải nghiệm theo định hướng GDCDTC phù hợp với yêu cầu của Chương trình Giáo dục phổ thông 2018. Đối với môn Giáo dục công dân (GDCD) cấp trung học cơ sở, hoạt động trải nghiệm giữ vai trò đặc biệt quan trọng trong việc gắn kết tri thức với thực tiễn, thúc đẩy tư duy phản biện, phát triển giá trị, thái độ và nâng cao năng lực tham gia xã hội của học sinh. Tuy nhiên, việc tổ chức hoạt động trải nghiệm theo định hướng GDCDTC trong thực tiễn hiện nay vẫn còn hạn chế, thể hiện ở sự thiếu thống nhất về mô hình, quy trình tổ chức cũng như công cụ đánh giá phù hợp. Nghiên cứu này sử dụng phương pháp phân tích – tổng hợp tài liệu và phân tích dữ liệu thứ cấp để xây dựng luận cứ khoa học và khẳng định tính phù hợp của mô hình đề xuất. Kết quả cho thấy hoạt động trải nghiệm có tiềm năng cao trong việc nâng cao hiệu quả GDCDTC cho học sinh THCS, đồng thời các nguyên tắc và quy trình được đề xuất có thể vận dụng linh hoạt trong dạy học GDCD ở nhà trường phổ thông hiện nay.

Từ khóa: hoạt động trải nghiệm; giáo dục công dân toàn cầu; giáo dục công dân; THCS.

ORGANIZING EXPERIENTIAL LEARNING ACTIVITIES FOR GLOBAL CITIZENSHIP EDUCATION IN TEACHING CIVIC EDUCATION AT LOWER SECONDARY LEVEL

Luu Thi Thu Ha

Hanoi National University of Education, Hanoi, Viet Nam

*Corresponding author: Luu Thi Thu Ha, e-mail: hahuongthao90@gmail.com

Received November 28, 2025. Revised December 17, 2025. Accepted January 26, 2026.

Abstract. This article pursues two main objectives: (1) to analyze the necessity of organizing experiential learning activities for global citizenship education in lower secondary Civic Education; and (2) to propose a set of principles and a procedure for implementing experiential learning aligned with GCE requirements in Civic Education classrooms. For lower secondary Civic Education, experiential learning plays an essential role in connecting knowledge with real-life contexts, enhancing critical thinking, cultivating values and attitudes, and enhancing students' competency for social engagement. However, the organization of experiential learning activities aligned with GCE remains limited in current practice, particularly due to the lack of well-defined models, implementation procedures, and appropriate assessment tools. The study employs document analysis, synthesis of relevant literature, and secondary data analysis to construct a theoretical foundation and examine the appropriateness of the proposed model. The findings indicate that experiential learning holds significant potential for enhancing GCE outcomes among lower secondary students, and that the proposed principles and procedure can be flexibly applied in the 2018 General Education Curriculum in Vietnam.

Keywords: experiential learning, Global Citizenship Education, Civic Education, lower secondary school.

1. Mở đầu

Trong bối cảnh hiện nay, các vấn đề mang tính toàn cầu như biến đổi khí hậu, di cư quốc tế, xung đột xã hội, bất bình đẳng, an toàn số và sự đa dạng văn hóa đang tác động ngày càng rõ nét đến đời sống của trẻ em và thanh thiếu niên. Các tổ chức quốc tế như UNESCO (2015), OECD (2018) và Oxfam (2015) đều nhấn mạnh rằng Giáo dục công dân toàn cầu là định hướng giáo dục thiết yếu giúp người học phát triển khả năng nhận thức toàn cầu, hình thành tư duy phản biện, thái độ nhân văn và khả năng hành động có trách nhiệm góp phần giải quyết những vấn đề thách thức chung của nhân loại.

Tại Việt Nam, Chương trình Giáo dục phổ thông 2018 xác định môn Giáo dục công dân (GDCC) ở cấp trung học cơ sở có vai trò quan trọng trong việc hình thành phẩm chất và năng lực công dân, ý thức trách nhiệm xã hội, hiểu biết pháp luật và năng lực giải quyết vấn đề trong bối cảnh hội nhập quốc tế. Điều này đòi hỏi sự đổi mới mạnh mẽ về nội dung, phương pháp và hình thức tổ chức dạy học nhằm đáp ứng yêu cầu giáo dục công dân toàn cầu cho học sinh.

Trong xu thế đó, hoạt động trải nghiệm được xem là một phương thức giáo dục hiệu quả, cho phép chuyển hóa tri thức thành kinh nghiệm cá nhân, hình thành giá trị, rèn luyện kỹ năng và thúc đẩy năng lực hành động, những thành tố cốt lõi trong mục tiêu giáo dục công dân toàn cầu. Nhiều nghiên cứu quốc tế cho thấy, học tập trải nghiệm có vai trò đặc biệt trong giáo dục công dân toàn cầu. Trong đó, một số công trình nghiên cứu chỉ ra rằng hoạt động trải nghiệm giúp học sinh phát triển năng lực thấu cảm, khắc phục định kiến xã hội, nuôi dưỡng tư duy đa văn hóa (Chong, 2017; Yusupov & Ahmedova, 2013). Bên cạnh đó, tài liệu “Global Citizenship Education: Topics and Learning Objectives” của UNESCO tiếp tục nhấn mạnh giáo dục công dân toàn cầu đòi hỏi các phương pháp dạy học tạo cơ hội trải nghiệm đa dạng trong lớp học, toàn trường và cộng đồng, từ cấp độ địa phương đến quốc tế. Những phương pháp trọng tâm được UNESCO nhấn mạnh bao gồm học tập dự án, các hoạt động tham gia, học tập trải nghiệm, học hợp tác và học tập phục vụ cộng đồng (UNESCO, 2015). Báo cáo “Global Citizenship Education A Guide for school” (Oxfam, 2015) cũng cho thấy hiệu quả của mô hình tổ chức hoạt động trải nghiệm trong trường học của Trường THCS TakSun (Hong Kong), nơi học sinh tham gia workshop, xem phim, thảo luận và tìm hiểu vấn đề toàn cầu từ góc nhìn các nhóm yếu thế, từ đó phát triển nhận thức, giá trị và năng lực hành động vì cộng đồng.

Ở Việt Nam, nhiều công trình nghiên cứu đã đề cập đến tổ chức hoạt động trải nghiệm trong dạy học nói chung và dạy học môn GDCC (Nguyễn & Nguyễn, 2017; Dương & Nguyễn, 2024; Hoàng, 2019). Trong đó, tác giả Hoàng Phi Hải trong bài báo với tiêu đề Tổ chức hoạt động trải nghiệm trong môn Giáo dục công dân ở trường trung học cơ sở thông qua dạy học dự án (Hoàng, 2019) đã phân tích việc tổ chức hoạt động trải nghiệm trong dạy học môn GDCC thông qua hình thức dạy học dự án, chỉ rõ những yêu cầu để tiến hành dạy học dự án và đưa ra ví dụ cụ thể. Nhóm tác giả Dương Thị Kim Oanh và Nguyễn Thị Đoàn Trang trong bài báo với tiêu đề Tổ chức hoạt động trải nghiệm trong dạy học môn Giáo dục công dân ở trường trung học cơ sở đã trình bày cơ sở lý luận về trải nghiệm và hoạt động trải nghiệm, đồng thời đề xuất quy trình tổ chức hoạt động trải nghiệm trong dạy học môn Giáo dục công dân ở trường THCS và minh họa trong dạy học một chủ đề cụ thể của môn GDCC lớp 7 (Dương & Nguyễn, 2024). Đáng chú ý, một số nghiên cứu đề cập đến giáo dục công dân toàn cầu trong các môn học nói chung trong chương trình GDPT 2018 (Lương và nnk, 2019; Bùi, 2024; Nguyễn, 2020) và môn Giáo dục công dân cấp THCS (Nguyễn, 2019; Nguyễn và nnk, 2025) nhấn mạnh yêu cầu kết hợp hài hòa giữa phương pháp truyền thống và hiện đại nhằm tạo cơ hội để học sinh trải nghiệm, kết nối kiến thức với thực tiễn và phát triển năng lực công dân toàn cầu. Nghiên cứu của nhóm tác giả Nguyễn Thị Toan, Bùi Lan Hương, Đới Gia Thiên Linh, Lê Thị Minh Thảo (2025) đã chỉ ra rằng cần phát huy tính tích cực, chủ động của HS trong quá trình học tập môn GDCC hướng tới hình thành các tiêu chí của công dân toàn cầu bằng cách trong quá trình dạy học, GV tạo cơ hội cho HS được trải nghiệm những kiến thức, kỹ năng về CDTC trong thực tiễn hoặc trong tình huống mô phỏng gắn với với

tình huống thực tiễn (Nguyễn & nnk, 2025). Tuy vậy, đa phần các nghiên cứu mới chỉ mô tả khái quát định hướng phương pháp hoặc tổ chức hoạt động trải nghiệm, trong khi việc thiết kế một mô hình tổ chức hoạt động trải nghiệm cụ thể trong môn Giáo dục công dân cấp THCS nhằm giáo dục công dân toàn cầu vẫn chưa được khai thác đầy đủ.

Từ khoảng trống nêu trên, bài báo hướng đến hai mục tiêu chính:

- (1) Phân tích sự cần thiết của việc tổ chức hoạt động trải nghiệm để giáo dục công dân toàn cầu cho học sinh trong dạy học môn Giáo dục công dân cấp trung học cơ sở;
- (2) Đề xuất nguyên tắc và quy trình tổ chức hoạt động trải nghiệm nhằm giáo dục công dân toàn cầu cho học sinh trung học cơ sở trong dạy học môn học.

2. Phương pháp nghiên cứu

Nghiên cứu tiến hành phân tích và tổng hợp các tài liệu trong nước và quốc tế liên quan đến giáo dục công dân toàn cầu, Giáo dục công dân, hoạt động trải nghiệm và chương trình giáo dục phổ thông 2018. Trong đó, các nguồn tài liệu chủ yếu gồm các khung lý thuyết và hướng dẫn của UNESCO, OECD, Oxfam, cùng các công trình nghiên cứu liên quan đến giáo dục công dân toàn cầu và tổ chức hoạt động trải nghiệm trong chương trình giáo dục phổ thông 2018 môn Giáo dục công dân. Từ các công trình này, nghiên cứu phân tích cơ sở lý luận của vấn đề và kế thừa để đề xuất các nguyên tắc, quy trình phù hợp.

Phương pháp phân tích dữ liệu thứ cấp được sử dụng nhằm khai thác và xử lý các dữ liệu định lượng và định tính đã được công bố từ các cuộc khảo sát, báo cáo tổng kết, luận án và các nghiên cứu khác trước đây. Các nguồn dữ liệu thứ cấp chủ yếu bao gồm báo cáo tổng kết của các đề tài, số liệu đánh giá thực trạng triển khai hoạt động trải nghiệm trong các cơ sở giáo dục phổ thông nói chung và môn Giáo dục công dân nói riêng. Từ đó nghiên cứu chỉ ra những minh chứng thực tiễn rõ ràng cho thấy sự cần thiết và khả thi của việc tổ chức hoạt động trải nghiệm nhằm giáo dục công dân toàn cầu trong dạy học môn Giáo dục công dân cấp trung học cơ sở.

3. Kết quả nghiên cứu

3.1. Sự cần thiết của việc tổ chức hoạt động trải nghiệm để giáo dục công dân toàn cầu trong dạy học môn Giáo dục công dân cấp Trung học cơ sở

Về mặt lý luận, việc tổ chức hoạt động trải nghiệm để giáo dục công dân toàn cầu trong dạy học môn Giáo dục công dân là phù hợp cả về mục tiêu, đối tượng và phương pháp giáo dục

Thứ nhất, xét về mục tiêu giáo dục, giáo dục công dân toàn cầu trong bối cảnh hiện nay giữ vai trò quan trọng trong việc hình thành cho học sinh tư duy toàn diện về thế giới, thái độ nhân văn đối với con người và năng lực hành động có trách nhiệm trước các vấn đề mang tính toàn cầu. Theo UNESCO (2015, 2018) và Oxfam (2015), giáo dục công dân toàn cầu hướng tới ba mục tiêu: về nhận thức (trang bị cho người học hiểu biết về các vấn đề toàn cầu, công bằng xã hội, sự đa dạng văn hóa, hòa bình và xung đột, quyền con người), về giá trị - thái độ (tự nhận thức về giá trị bản thân, tôn trọng công bằng xã hội, tôn trọng quyền con người, tôn trọng sự đa dạng, có trách nhiệm với môi trường và phát triển bền vững), về kỹ năng (khả năng tư duy phản biện và sáng tạo, có sự đồng cảm, khả năng giao tiếp và hợp tác, khả năng giải quyết xung đột, khả năng hành động tích cực và có trách nhiệm). Đối với học sinh trung học cơ sở, lứa tuổi đang hình thành thế giới quan và hệ giá trị cá nhân, việc tiếp cận giáo dục công dân toàn cầu là hết sức cần thiết, giúp các em phát triển khả năng hiểu biết về các vấn đề như môi trường, đa dạng văn hóa, quyền con người, xung đột và hòa bình, an toàn trên không gian mạng hay trách nhiệm cộng đồng.

Trong Chương trình Giáo dục phổ thông 2018, môn Giáo dục công dân được xác định giữ vai trò trọng tâm trong việc hình thành và phát triển các phẩm chất bao gồm Yêu nước, Nhân ái, Chăm chỉ, Trung thực và Trách nhiệm; đồng thời phát triển năng lực tự học, giao tiếp – hợp tác và giải quyết vấn đề trong bối cảnh hội nhập quốc tế. Những định hướng này cho thấy môn Giáo

dục công dân có sự tương thích tự nhiên với mục tiêu của Giáo dục công dân toàn cầu. Điều này cũng được khẳng định trong các nghiên cứu của tác giả Lương Việt Thái & nnk (2019) và Nguyễn Thị Việt Hà (2019). Bên cạnh đó, mục tiêu của môn Giáo dục công dân cấp THCS chứa đựng nhiều yếu tố phù hợp với định hướng giáo dục công dân toàn cầu: "...giúp học sinh biết cách thiết lập, duy trì mối quan hệ hòa hợp với những người xung quanh, thích ứng với xã hội biến đổi và giải quyết các vấn đề đơn giản trong đời sống cá nhân, cộng đồng" (Bộ Giáo dục và Đào tạo, 2018). Việc tổ chức hoạt động trải nghiệm trong dạy học môn Giáo dục công dân là phù hợp với mục tiêu của môn học và mục tiêu giáo dục công dân toàn cầu.

Thứ hai, về nội dung giáo dục, các nội dung của giáo dục công dân toàn cầu bao gồm các vấn đề toàn cầu (ô nhiễm môi trường, biến đổi khí hậu; nguy cơ cạn kiệt và sử dụng hợp lý tài nguyên thiên nhiên; đói nghèo và dịch bệnh, dân chủ, công bằng xã hội, bình đẳng giới; dân số và việc làm; xung đột, bạo lực và bảo vệ hòa bình trên thế giới, sự phát triển và những ảnh hưởng của Internet...); bản sắc và sự đa dạng; quyền con người. Những nội dung này là phù hợp với nội dung môn Giáo dục công dân cấp THCS thể hiện ở các chủ đề thuộc các mạch nội dung Giáo dục đạo đức, Giáo dục kỹ năng sống, Giáo dục kinh tế, Giáo dục pháp luật. Các nội dung này đều có đặc điểm chung đó là gắn bó mật thiết với thực tiễn cuộc sống, chính bởi vậy, tổ chức hoạt động trải nghiệm có ưu thế.

Thứ ba, về phương thức giáo dục, giáo dục công dân toàn cầu được khuyến khích thực hiện bằng cách tiếp cận toàn trường, trong đó nội dung công dân toàn cầu được lồng ghép vào mọi lĩnh vực của đời sống trường học. Giáo dục công dân toàn cầu đòi hỏi các phương pháp dạy học tạo cơ hội trải nghiệm đa dạng trong lớp học, toàn trường và cộng đồng, từ cấp độ địa phương đến quốc tế (UNESCO, 2015). Điều này cũng phù hợp với định hướng về phương pháp giáo dục môn Giáo dục công dân, trong đó "coi trọng tổ chức các hoạt động trải nghiệm để học sinh tự phát hiện và chiếm lĩnh kiến thức mới, phát triển kiến thức và kỹ năng thái độ tích cực" (Bộ Giáo dục và Đào tạo, 2018). Có thể thấy, hoạt động trải nghiệm được xem là một phương thức giáo dục hiệu quả trong việc hình thành năng lực công dân toàn cầu và phù hợp với định hướng về phương pháp giáo dục môn GDCC vì tạo điều kiện cho học sinh được tham gia trực tiếp vào các tình huống thực tiễn, được quan sát, khám phá, phân tư và hành động.

Về mặt thực tiễn, các nghiên cứu quốc tế cung cấp nhiều bằng chứng thuyết phục về tính hiệu quả của hoạt động trải nghiệm đối với giáo dục công dân toàn cầu.

Công trình của tác giả Chong (2017) chỉ ra rằng mô hình học tập thấu cảm kết hợp với trải nghiệm giúp học sinh phát triển khả năng nhìn nhận vấn đề dưới nhiều góc độ. Mô hình EIU tại Uzbekistan cho thấy hoạt động trải nghiệm khắc phục định kiến xã hội, nuôi dưỡng năng lực đa văn hóa và thúc đẩy văn hóa hòa bình (Yusupov & Ahmedova, 2013). Các tài liệu của UNESCO và Oxfam cũng khẳng định rằng học tập dự án, hoạt động cộng đồng, mô phỏng, đóng vai hay trải nghiệm đều là những hình thức thiết yếu của giáo dục công dân toàn cầu trong nhà trường.

Bên cạnh đó, thực tiễn giáo dục tại Hà Nội cho thấy việc tổ chức hoạt động trải nghiệm trong dạy học GDCC là nhu cầu cấp thiết nhưng chưa được thực hiện hiệu quả. Trong Luận án Tiến sĩ với chủ đề "Tổ chức dạy học trải nghiệm trong môn Giáo dục công dân cấp trung học cơ sở ở Hà Nội", tác giả Đào Thị Hà đã tiến hành khảo sát 10 trường THCS trên địa bàn thành phố Hà Nội với 600 học sinh và 300 giáo viên môn Giáo dục công dân, kết quả cho thấy "giáo viên và học sinh các trường THCS trên địa bàn Hà Nội đã có nhận thức ban đầu về tổ chức hoạt động trải nghiệm trong môn học tuy nhiên những nhận thức đó chưa thật sự đầy đủ về bản chất, vai trò, đặc điểm, quy trình, các hình thức và biện pháp tổ chức dạy học trải nghiệm trong môn học. Hầu hết giáo viên và học sinh đánh giá cao tầm quan trọng và sự cần thiết của việc dạy học trải nghiệm trong môn học, nhưng thực tế lại chưa thực hiện thường xuyên và hiệu quả chưa cao" (Đào, 2024, tr. 91).

Trong báo cáo tổng kết nhiệm vụ khoa học công nghệ cấp Thành phố của đề tài "Chuẩn bị đội ngũ giáo viên Trung học cơ sở dạy chương trình giáo dục công dân toàn cầu" (2020) qua khảo sát 1208 học sinh và 258 CBQL/GV của 8 trường THCS tại Hà Nội, nhóm nghiên cứu đã chỉ ra

rằng “các phương pháp giảng dạy tích hợp như thảo luận nhóm, đóng vai, dự án là phương án được các trường thực hiện nhiều nhất với 60,9% CBQL/GV lựa chọn. Xếp thứ hai là phương pháp tổ chức tham quan, trải nghiệm thực tế với 36% CBQL/GV lựa chọn” (Nguyễn, 2020, tr. 71). Bên cạnh đó, Báo cáo tổng hợp Đề tài khoa học và công nghệ cấp quốc gia của tác giả Lương Việt Thái “Nghiên cứu về công dân toàn cầu Việt Nam” cũng khẳng định tầm quan trọng của việc tổ chức hoạt động trải nghiệm trong các môn học. Kết quả khảo sát thực trạng tại 54 trường ở 6 tỉnh, thành (06 tỉnh thành: Hà Nội, Nam Định, Thành phố Hồ Chí Minh, Gia Lai, Quảng Bình, Cần Thơ cho thấy “hơn 70% GV các cấp cho rằng yếu tố về “*Đội ngũ cán bộ quản lí, giáo viên nhà trường có nhận thức về sự cần thiết và hiểu biết về GDCDTC*” là yếu tố tiên quyết trong nhà trường trong việc thực hiện GDCDTC. Yếu tố tiếp theo được cho rằng có vai trò không thể bỏ qua là “*Phương pháp giáo dục theo hướng tìm tòi khám phá, phát huy năng lực giải quyết vấn đề thực tiễn, phát huy tư duy phân tích, phản biện, học tập hợp tác, trải nghiệm của học sinh được chú trọng thực hiện*” với gần 67% GV lựa chọn mức đánh giá “*Rất cần*” (Lương, 2022, tr. 100). Đây là những minh chứng quan trọng cho thấy hoạt động trải nghiệm không chỉ cần thiết trong lí luận mà còn là yêu cầu cấp bách trong thực tiễn dạy học môn Giáo dục công dân hiện nay.

3.2. Nguyên tắc và quy trình tổ chức hoạt động trải nghiệm để giáo dục công dân toàn cầu trong môn Giáo dục công dân cấp trung học cơ sở

3.2.1. Nguyên tắc tổ chức

Việc tổ chức hoạt động trải nghiệm để giáo dục công dân toàn cầu trong dạy học môn Giáo dục công dân đòi hỏi tuân thủ một hệ thống nguyên tắc khoa học nhằm đảm bảo tính hiệu quả, tính sư phạm và tính khả thi trong bối cảnh triển khai Chương trình Giáo dục phổ thông 2018.

Thứ nhất, nguyên tắc bảo đảm mục tiêu giáo dục công dân toàn cầu. Hoạt động trải nghiệm phải hướng trực tiếp tới việc hình thành và phát triển các thành tố cốt lõi của năng lực công dân toàn cầu, bao gồm nhận thức, kĩ năng và giá trị, thái độ. Nội dung và cách thức tổ chức cần giúp học sinh nhận diện các vấn đề toàn cầu trong mối liên hệ với đời sống cá nhân, nhà trường và cộng đồng, qua đó thúc đẩy tinh thần trách nhiệm, khả năng đồng cảm và sẵn sàng hành động.

Thứ hai, nguyên tắc bảo đảm sự phù hợp với nội dung môn Giáo dục công dân và đặc điểm tâm lí của học sinh trung học cơ sở. Các hoạt động trải nghiệm cần được xây dựng dựa trên những chủ đề gần gũi và có khả năng tạo ra tình huống thực tiễn như Bảo vệ môi trường và thiên nhiên; Phòng, chống bạo lực học đường; Ứng phó với tình huống nguy hiểm; Quyền trẻ em... Việc tăng cường tương tác, trải nghiệm thực tế và cơ hội tham gia hoạt động cộng đồng sẽ góp phần giúp học sinh phát triển tư duy phản biện, kĩ năng hợp tác và năng lực giải quyết vấn đề, những thành tố quan trọng của giáo dục công dân toàn cầu.

Thứ ba, nguyên tắc đa dạng hóa hình thức và phương pháp tổ chức hoạt động trải nghiệm. Giáo dục công dân toàn cầu được thực hiện không chỉ trong lớp học mà thông qua nhiều môi trường và bối cảnh khác nhau. Các hình thức trải nghiệm có thể được triển khai bao gồm: học tập dự án, hoạt động cộng đồng, mô phỏng - đóng vai, khảo sát thực địa, học tập hợp tác, hoạt động qua môi trường số... Việc đa dạng hóa hình thức không chỉ làm phong phú trải nghiệm mà còn giúp học sinh tiếp cận vấn đề dưới nhiều góc độ, phát triển tư duy đa chiều và năng lực tham gia các hoạt động kinh tế - xã hội. Đồng thời, điều này kích thích tính chủ động, hứng thú và tinh thần tìm tòi, khám phá của học sinh, từ đó nâng cao hiệu quả của quá trình giáo dục.

Thứ tư, nguyên tắc chú trọng tính phản tư và đánh giá quá trình trong học tập trải nghiệm. Phản tư giúp học sinh phân tích trải nghiệm, nhận diện sự thay đổi trong nhận thức, cảm xúc và hành vi, từ đó hình thành tri thức mới và giá trị bền vững. Các hình thức phản tư có thể bao gồm viết nhật ký trải nghiệm, thảo luận nhóm, phiếu phản tư cá nhân hoặc đánh giá lẫn nhau. Đánh giá trong học tập trải nghiệm không chỉ tập trung vào sản phẩm cuối cùng mà phải chú trọng toàn bộ quá trình tham gia, cách học sinh giải quyết vấn đề, mức độ hợp tác và khả năng vận dụng giá

trị công dân toàn cầu vào hành động. Hệ thống đánh giá dựa trên rubric, tự đánh giá và đánh giá đồng đẳng giúp phản ánh kết quả học tập một cách toàn diện và khách quan hơn.

Thứ năm, nguyên tắc gắn kết tổ chức hoạt động trải nghiệm với bối cảnh thực tiễn của địa phương. Hoạt động trải nghiệm cần được tổ chức trên cơ sở gắn kết chặt chẽ với điều kiện kinh tế, văn hóa, xã hội và các vấn đề thực tiễn của địa phương, qua đó giúp học sinh nhận thức rõ mối quan hệ giữa các vấn đề toàn cầu và bối cảnh địa phương. Yêu cầu này đòi hỏi giáo viên cần khai thác các nguồn lực sẵn có tại địa phương như cộng đồng dân cư, các tổ chức xã hội, di sản văn hóa, vấn đề môi trường và phát triển bền vững để thiết kế hoạt động trải nghiệm. Việc gắn kết này không chỉ nâng cao tính khả thi và hiệu quả giáo dục mà còn góp phần bồi dưỡng cho học sinh ý thức trách nhiệm, tinh thần công dân tích cực và khả năng hành động vì sự phát triển bền vững của cộng đồng địa phương trong bối cảnh toàn cầu hóa.

3.2.2. Quy trình tổ chức

Dựa trên các công trình nghiên cứu về giáo dục công dân toàn cầu và tổ chức hoạt động trải nghiệm trong dạy học nói chung và dạy học môn Giáo dục công dân (UNESCO, 2015; Oxfam, 2015; Dương & Nguyễn, 2024; Đào, 2024), nghiên cứu đề xuất quy trình tám bước như sau:

Bước 1: Xác định mục tiêu giáo dục công dân toàn cầu trong các chủ đề phù hợp của môn Giáo dục công dân

Giáo viên cần xác định rõ mục tiêu giáo dục công dân toàn cầu hướng tới ba khía cạnh: nhận thức, giá trị - thái độ, kỹ năng. Việc xác định mục tiêu phải được thực hiện trên cơ sở đối chiếu với các yêu cầu cần đạt của môn Giáo dục công dân trong Chương trình Giáo dục phổ thông 2018, bảo đảm sự thống nhất giữa mục tiêu chủ đề bài học và mục tiêu của giáo dục công dân toàn cầu. Ngoài ra, mục tiêu cần được cụ thể hóa theo nội dung bài học.

Chẳng hạn như, trong chủ đề “Bảo vệ môi trường và tài nguyên thiên nhiên” GDCD 8, dựa vào yêu cầu cần đạt của chủ đề bài học, mục tiêu được xác định là: về nhận thức (học sinh hiểu được sự cần thiết của việc bảo vệ môi trường và tài nguyên thiên nhiên trong bối cảnh toàn cầu hóa và phát triển bền vững, bước đầu nhận diện được chuẩn mực và trách nhiệm chung của công dân toàn cầu trong bảo vệ môi trường); về giá trị và thái độ (hình thành thái độ trân trọng tài nguyên thiên nhiên; sẵn sàng phê phán, không đồng tình với hành vi gây ô nhiễm môi trường, khai thác, sử dụng tài nguyên thiên nhiên thiếu bền vững); về kỹ năng và hành động (thực hiện các hành vi bảo vệ môi trường và tài nguyên thiên nhiên phù hợp với lứa tuổi, thể hiện vai trò của một công dân có trách nhiệm trong cộng đồng địa phương và toàn cầu).

Bước 2: Lựa chọn nội dung giáo dục công dân toàn cầu phù hợp với chủ đề môn Giáo dục công dân

Ở bước này, giáo viên lựa chọn nội dung giáo dục công dân toàn cầu có liên hệ chặt chẽ với nội dung chủ đề bài học trong môn Giáo dục công dân, chẳng hạn biến đổi khí hậu, đa dạng văn hóa, hòa bình - xung đột, bình đẳng giới hay quyền trẻ em. Vấn đề được chọn cần bảo đảm tính thời sự, tính thực tiễn và mức độ gần gũi với đời sống học sinh, đồng thời phù hợp với đặc điểm tâm lý lứa tuổi trung học cơ sở. Việc lựa chọn đúng vấn đề sẽ giúp học sinh không chỉ hiểu lý thuyết mà còn thấy được mối liên hệ trực tiếp giữa bài học và các hiện tượng trong đời sống hàng ngày của các em.

Chẳng hạn như: trong chủ đề Bảo vệ môi trường và tài nguyên thiên nhiên, các nội dung được xác định là: các vấn đề môi trường mang tính toàn cầu và mối liên hệ với bối cảnh địa phương (vấn đề ô nhiễm môi trường, biến đổi khí hậu, suy giảm đa dạng sinh học, cạn kiệt tài nguyên môi trường,...); trách nhiệm chung của cộng đồng quốc tế trong bảo vệ môi trường và tài nguyên thiên nhiên; mối quan hệ giữa pháp luật quốc gia và các chuẩn mực, cam kết quốc tế về môi trường; vai trò và trách nhiệm của cá nhân học sinh với tư cách là công dân toàn cầu.

Bước 3: Phân tích bối cảnh và điều kiện tổ chức hoạt động trải nghiệm

Ở bước này, giáo viên tiến hành phân tích các điều kiện tổ chức hoạt động trải nghiệm, bao

gồm điều kiện cơ sở vật chất, thời gian, đặc điểm học sinh, sự hỗ trợ của nhà trường và cộng đồng địa phương, cũng như khả năng ứng dụng công nghệ số. Việc phân tích bối cảnh giúp lựa chọn hình thức trải nghiệm phù hợp và bảo đảm tính khả thi của hoạt động.

Chẳng hạn như: để tổ chức hoạt động trải nghiệm trong chủ đề Bảo vệ môi trường và tài nguyên thiên nhiên, giáo viên cần xem xét bối cảnh nhà trường (điều kiện cơ sở vật chất, thời lượng dạy học, quy mô lớp học...), bối cảnh cộng đồng và địa phương (các vấn đề môi trường đặc thù ở địa phương như ô nhiễm rác thải sinh hoạt, suy giảm tài nguyên nước, ô nhiễm không khí, tác động của biến đổi khí hậu); điều kiện phối hợp với các lực lượng giáo dục như gia đình, tổ chức đoàn thể bảo vệ môi trường; điều kiện hạ tầng công nghệ có thể cho phép giáo viên mở rộng không gian trải nghiệm, nếu điều kiện thực địa còn hạn chế.

Bước 4: Thiết kế hoạt động trải nghiệm để giáo dục công dân toàn cầu

Sau khi xác định mục tiêu và nội dung giáo dục công dân toàn cầu, giáo viên tiến hành thiết kế hoạt động trải nghiệm. Việc thiết kế bao gồm lựa chọn hình thức trải nghiệm phù hợp như dự án học tập, mô phỏng, điều tra thực tế, dự án hay hoạt động tình nguyện. Giáo viên cần xây dựng nhiệm vụ học tập rõ ràng, xác định tiêu chí sản phẩm học tập và các hình thức đánh giá tương ứng. Ngoài ra, việc chuẩn bị học liệu như video, tình huống, dữ liệu thực tiễn, phiếu khảo sát hay các tài liệu số hỗ trợ là yếu tố quan trọng để đảm bảo hoạt động diễn ra hiệu quả và tạo cơ hội cho học sinh tiếp cận vấn đề ở nhiều góc độ khác nhau.

Chẳng hạn như: Với chủ đề Bảo vệ môi trường và tài nguyên thiên nhiên, giáo viên có thể thiết kế dự án học tập “Giảm rác thải nhựa trong trường học”, trong đó học sinh khảo sát thực trạng sử dụng nhựa tại trường, phân tích nguyên nhân, liên hệ với vấn đề ô nhiễm rác thải nhựa trên phạm vi toàn cầu, đề xuất giải pháp và xây dựng sản phẩm truyền thông nhằm nâng cao ý thức bảo vệ môi trường cho cộng đồng học đường.

Bước 5: Tổ chức hoạt động trải nghiệm để giáo dục công dân toàn cầu

Ở bước này, giáo viên triển khai các hoạt động trải nghiệm đã thiết kế, tổ chức cho học sinh tham gia các hình thức học tập như làm việc nhóm, thực hiện dự án, thảo luận theo chủ đề, mô phỏng - đóng vai, tham quan hoặc khảo sát thực tế. Giáo viên đóng vai trò điều phối, hỗ trợ và tạo môi trường học tập tích cực để học sinh được tương tác, quan sát, khám phá và trải nghiệm vấn đề một cách trực tiếp. Tính linh hoạt, sáng tạo và mức độ tham gia của học sinh là yếu tố quan trọng quyết định thành công của hoạt động trải nghiệm.

Chẳng hạn như, với dự án học tập “Giảm rác thải nhựa trong trường học”, giáo viên định hướng hoạt động giúp học sinh hiểu rõ mục tiêu, nhiệm vụ và ý nghĩa của vấn đề ô nhiễm rác thải nhựa. Tiếp đó, giáo viên tổ chức cho học sinh thực hiện nhiệm vụ trải nghiệm theo nhóm, trong đó học sinh được phân công, khảo sát thực trạng vấn đề rác thải nhựa tại các khu vực trong trường, thu thập số liệu, quan sát hành vi sử dụng đồ nhựa dùng một lần và ghi chép kết quả.

Bước 6: Phản tư và thảo luận

Phản tư là bước quan trọng giúp học sinh nhìn lại quá trình trải nghiệm của mình, phân tích những gì đã học được và nhận diện sự thay đổi trong nhận thức, cảm xúc và thái độ. Một trong những mục tiêu về giáo dục công dân toàn cầu được mô tả trong tài liệu của Oxfam (2015) là kỹ năng tự nhận thức và phản tư, trong đó học sinh cần “đánh giá trải nghiệm, quá trình học tập và phản hồi, từ đó sử dụng chúng để định hướng cho việc học tập, tư duy và hành động trong tương lai” (Oxfam, 2015, tr18). Giáo viên có thể hướng dẫn học sinh thực hiện các hình thức phản tư như viết nhật ký trải nghiệm, trả lời phiếu phản tư, thảo luận nhóm hoặc chia sẻ cá nhân. Nội dung phản tư cần tập trung vào việc học sinh hiểu nội dung giáo dục công dân toàn cầu như thế nào, cảm nhận của các em về vai trò cá nhân, cũng như những giá trị, kỹ năng và nhận thức mới được hình thành. Đây là bước chuyển hóa trải nghiệm thành tri thức và giá trị bền vững.

Chẳng hạn như, với dự án “Giảm rác thải nhựa trong trường học”, bước đầu, giáo viên tổ chức cho học sinh phản tư cá nhân, tạo điều kiện để mỗi học sinh nhìn lại quá trình tham gia hoạt

động thông qua các công cụ như nhật ký trải nghiệm hoặc phiếu phản tư, trong đó nêu ra suy ngẫm về những điều đã quan sát, những hiểu biết mới hình thành, cảm xúc và thái độ của bản thân với vấn đề rác thải nhựa. Điều này giúp học sinh nhận diện sự thay đổi trong nhận thức, từ chỗ coi rác thải nhựa là vấn đề nhỏ lẻ đến việc hiểu đây là thách thức môi trường mang tính toàn cầu. Tiếp theo, giáo viên tổ chức cho học sinh thảo luận nhóm, chia sẻ kết quả phản tư cá nhân, đối chiếu các quan điểm khác nhau và cùng phân tích nguyên nhân, hậu quả. Thông qua thảo luận, học sinh được khuyến khích liên hệ thực trạng địa phương với vấn đề ô nhiễm rác thải nhựa trên phạm vi quốc gia và toàn cầu.

Bước 7: Hành động cộng đồng

Sau khi phản tư, học sinh được khuyến khích tham gia các hoạt động hành động cộng đồng, một thành tố quan trọng của giáo dục công dân toàn cầu. Hoạt động có thể bao gồm triển khai chiến dịch truyền thông, thiết kế các sản phẩm tuyên truyền (poster, infographic, video...), tham gia hoạt động bảo vệ môi trường, tuyên truyền trong lớp học, tổ chức hoạt động thiện nguyện hoặc bất kỳ hành động thiết thực nào nhằm lan tỏa giá trị tích cực đến trường, gia đình và cộng đồng. Bước này giúp học sinh vận dụng tri thức đã học vào thực tiễn và phát triển năng lực công dân toàn cầu, hành động vì sự phát triển bền vững.

Bước 8: Đánh giá hoạt động trải nghiệm giáo dục công dân toàn cầu

Đánh giá là bước cuối cùng nhằm xác định mức độ đạt được của học sinh về mục tiêu giáo dục công dân toàn cầu sau hoạt động trải nghiệm. Công trình nghiên cứu của UNESCO (2015) chỉ ra rằng “Các thực hành đánh giá hướng tới việc đánh giá cả sự phát triển/hội nhập cá nhân lẫn nhận thức xã hội. Trong quá trình đánh giá, nhà giáo dục cung cấp cho người học những phản hồi mang tính mô tả nhằm định hướng nỗ lực cải thiện của họ. Các cơ hội tự đánh giá, viết nhật ký phản tư, xây dựng hồ sơ học tập, cũng như tiếp nhận phản hồi từ bạn học, cũng được khuyến khích trong quá trình đánh giá” (UNESCO, 2015, tr57). Việc đánh giá cần chú trọng đánh giá quá trình, đánh giá sản phẩm thông qua rubric cụ thể. Giáo viên có thể sử dụng nhiều hình thức đánh giá như tự đánh giá, đánh giá đồng đẳng và đánh giá của giáo viên để đảm bảo tính khách quan và toàn diện. Kết quả đánh giá không chỉ phản ánh mức độ tiến bộ của học sinh mà còn giúp giáo viên điều chỉnh quá trình dạy học và tổ chức hoạt động trải nghiệm cho những bài học tiếp theo.

4. Kết luận

Kết quả nghiên cứu khẳng định rằng hoạt động trải nghiệm là phương thức có hiệu quả cao trong việc triển khai giáo dục công dân toàn cầu trong dạy học môn Giáo dục công dân ở cấp Trung học cơ sở. Việc tổ chức cho học sinh tham gia vào các tình huống thực tiễn, quá trình khám phá - phân tích - hành động không chỉ giúp học sinh nắm vững kiến thức mà còn phát triển đồng thời các giá trị, thái độ và năng lực hành động, những thành tố cốt lõi của mục tiêu giáo dục công dân toàn cầu. Quy trình tám bước được đề xuất trong nghiên cứu có thể áp dụng linh hoạt vào các chủ đề bài học Giáo dục công dân theo yêu cầu đổi mới của Chương trình Giáo dục phổ thông 2018.

Bên cạnh đó, nghiên cứu cũng gợi mở một số định hướng cho các nghiên cứu tiếp theo. Theo đó, việc mở rộng quy mô khảo sát ở nhiều vùng miền khác nhau sẽ giúp tăng độ tin cậy và khả năng khái quát hóa của kết quả. Ngoài ra, cần có các nghiên cứu thực nghiệm hoặc nghiên cứu định lượng chuyên sâu nhằm đánh giá tác động của hoạt động trải nghiệm đối với giáo dục công dân toàn cầu cho học sinh. Việc xây dựng các công cụ đo lường, bộ tiêu chí đánh giá hiệu quả giáo dục công dân toàn cầu dành riêng cho cấp THCS cũng là một hướng nghiên cứu tiềm năng, góp phần hoàn thiện hệ thống lí luận và thực tiễn về giáo dục công dân toàn cầu trong nhà trường phổ thông.

Ghi chú về tác giả: ThS. Lưu Thị Thu Hà là giảng viên tại Khoa Lí luận chính trị - Giáo dục công dân, Trường Đại học Sư phạm Hà Nội, Việt Nam.

Tuyên bố về xung đột lợi ích: Tác giả tuyên bố không có xung đột lợi ích.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- Bộ Giáo dục và Đào tạo. (2018). *Chương trình giáo dục phổ thông 2018 môn Giáo dục công dân*. Ban hành kèm theo Thông tư số 32/2018/TT-BGDĐT ngày 26/12/2018 của Bộ trưởng Bộ Giáo dục và Đào tạo.
- Bùi L. H. (2024). Xu thế công dân toàn cầu và vấn đề đặt ra đối với việc giáo dục công dân toàn cầu ở Việt Nam hiện nay. *Tạp chí Khoa học Trường Đại học Sư phạm Hà Nội* 2, 3, 40–50.
- Chong, E. K. M. (2017). Teaching Global Citizenship Education with Empathy Model and Experiential Learning: Case Study of Action Research on Developing Empathy in a Hong Kong Secondary School. In *Educating for the 21st Century* (pp. 303–325). Springer, Singapore. https://doi.org/10.1007/978-981-10-1673-8_16
- Dương T. K. O., & Nguyễn T. Đ. T. (2024). Tổ chức hoạt động trải nghiệm trong dạy học môn Giáo dục công dân ở trường trung học cơ sở. *Tạp chí Giáo dục*, 19–23.
- Đào T. H. (2024). *Tổ chức dạy học trải nghiệm trong môn Giáo dục công dân cấp trung học cơ sở ở Hà Nội* [Luận án Tiến sĩ, Đại học Sư phạm Hà Nội]. Hà Nội, Việt Nam.
- Hoàng P. H. (2019). Tổ chức hoạt động trải nghiệm trong môn Giáo dục công dân ở trường trung học cơ sở thông qua dạy học dự án. *Tạp chí Khoa học - Trường Đại học Sư phạm Hà Nội: Khoa học Giáo dục*, 9, 77–84. <https://doi.org/10.18173/2354-1075.2019-0112>
- Lương V. T., & nhóm nghiên cứu. (2019). Chương trình giáo dục phổ thông mới và vấn đề giáo dục công dân toàn cầu. *Tạp chí Khoa học Giáo dục Việt Nam*, 14, 7–12.
- Lương V. T. (Chủ nhiệm đề tài). (2022). *Nghiên cứu về công dân toàn cầu Việt Nam*. Báo cáo tổng kết đề tài khoa học công nghệ cấp quốc gia.
- Nguyễn M. Đ., & Nguyễn T. N. (2017). Xây dựng và tổ chức các hoạt động trải nghiệm trong chương trình giáo dục phổ thông mới. *Tạp chí Khoa học Giáo dục*, 146, 63–67.
- Nguyễn M. H. (Chủ nhiệm đề tài). (2020). *Chuẩn bị đội ngũ giáo viên trung học cơ sở dạy chương trình giáo dục công dân toàn cầu*. Báo cáo tổng kết nhiệm vụ KH & CN cấp Thành phố.
- Nguyễn M. H. (2020). Giáo dục công dân toàn cầu cho học sinh trung học cơ sở tại Hà Nội, thời cơ và thách thức. *Tạp chí Khoa học*, 44, 91–100.
- Nguyễn T. T., Bùi L. H., Đới G. T. L., & Lê T. M. T. (2025). Một số biện pháp nâng cao chất lượng giáo dục công dân toàn cầu trong dạy học môn Giáo dục công dân. *Tạp chí Giáo dục*, 41–46.
- Nguyễn T. V. H. (2019). Giáo dục công dân toàn cầu trong môn Giáo dục Công dân cấp trung học cơ sở (Chương trình giáo dục phổ thông mới). *Tạp chí Khoa học Giáo dục Việt Nam*, 21, 81–86.
- Oxfam. (2015). *Education for Global Citizenship: A guide for schools*. Oxfam House.
- UNESCO. (2015). *Global citizenship education: Topics and learning objectives—UNESCO Digital Library*. UNESCO.
- Yusupov, I., & Ahmedova, F. (2013). *EIU best practice series no. 35: Nurturing global citizens through experiential learning*. Seoul: Asia-Pacific Centre of Education for International Understanding. <https://www.gcedclearinghouse.org/resources/eiu-best-practice-series-no-35-nurturing-global-citizens-through-experiential-learning?language=en>